

PAM JENOFF
POVESTEA
UNUI ORFAN

Traducere din limba engleză și note
ANCA IRINA IONESCU

LITERA

București
2020

Capitolul 1

Noa

Germania, 1944

Este un zgomot înfundat, ca bâzâitul albinelor care l-au alungat o dată pe tata prin toată ferma și l-au făcut să petreacă apoi o săptămână înfășurat în bandaje.

Am pus deoparte peria cu care frecam pardoseala, cândva de marmură elegantă, acum crăpată sub tocurile cizmelor și străbătută de linii fine de noroi și de cenușă, care nu se vor mai curăța niciodată. Ascult din ce direcție vin sunetele și traversez gara pe sub pancarta care anunță cu litere mari, negre: Bahnhof Bensheim. Un nume grandios pentru nimic altceva decât o cameră de așteptare cu două toalete, un ghișeu pentru bilete și un chioșc cu cârnați care funcționează atunci când este carne și când vremea nu este prea urâtă. Mă aplec să iau o monedă de la capătul uneia dintre bănci și o pun în buzunar. Mă uimesc lucrurile pe care le uită oamenii și le lasă în urma lor.

Afară, scot abur pe gură în aerul nopții de februarie. Cerul este un colaj de ivoriu și cenușiu, amenințând cu și mai multă zăpadă. Gara se află în fundul văii, înconjurată din trei părți de dealuri acoperite cu pini, ale căror vârfuri verzi ascuțite se înalță deasupra crengilor pline de zăpadă. Aerul miroase ușor a ars. Înainte de război, Bensheim nu

Res era decât o mică haltă pe lângă care cei mai mulți călători treceau fără să o bage în seamă. Dar se pare că germanii folosesc tot ce se poate și halta este bună pentru gararea trenurilor și pentru schimbarea locomotivelor în timpul nopții.

Am stat aici aproape patru luni. Nu era așa de rău toamna și eram fericită că îmi găsisem un adăpost după ce fusesem alungată cu mâncare pentru doar două zile, cel mult trei dacă făceam economie. Căminul pentru fete unde locuisem după ce părinții mei aflaseră că sunt însărcinată și mă dăduseră afară era situat departe de orice localitate, în numele discreției, și ar fi putut să mă lase la Mainz sau cel puțin în orașul cel mai apropiat. Dar mi-au deschis pur și simplu ușa și m-au alungat pe jos. M-am îndreptat spre gară înainte să-mi dau seama că nu aveam unde să mă duc. Cât timp am stat departe m-am gândit de nenumărate ori să mă întorc acasă și să cer iertare. Nu era vorba că aș fi fost prea mândră. M-aș fi aruncat în genunchi dacă aș fi crezut că este de vreun folos. Dar știam din furia pe care o văzusem în ochii tatei în ziua când mă dăduse afară că inima lui se închisese. Nu puteam suporta să fiu respinsă de două ori.

Dar din fericire, în gară era nevoie de o femeie de serviciu. Privesc acum în spatele clădirii, spre debaraua strâmtă în care dorm pe o saltea direct pe pardoseală. Rochia de femeie însărcinată este aceeași pe care o purtam când am plecat de acasă, atâta doar că acum toată partea din față atârână în zdrențe. Dar nu va fi întotdeauna așa, firește. Am să-mi găsesc un serviciu – unul în care se plătește mai mult decât o bucată de pâine mucegăită – și o locuință ca lumea.

Mă văd în fereastra gării. Am exact înfățișarea potrivită locului, păr de culoarea lăturilor care se albesc în soarele verii, ochi albaștri spălăciți. Cândva mă deranja că sunt atât de ștearsă; aici este un avantaj. Ceilalți doi angajați ai gării, fata de la bilete și omul cu chioșcul de cârnați, vin aici și apoi pleacă acasă în fiecare seară și abia dacă îmi adresează o vorbă. Călătorii trec prin gară cu ediția zilnică din *Der Stürmer* îndesată sub braț, strivind țigări pe jos, fără să le pese cine sunt eu sau de unde am venit. Deși sunt însăngurată, e bine că este așa. Nu pot răspunde la întrebări despre trecut.

Nu, nu mă observă. Eu însă îi văd, soldați în permisie, și mame, și soții care vin în fiecare zi să scruteze peronul în speranța că vor vedea un fiu sau un soț, după care rămân din nou singure. Îi deosebești întotdeauna pe cei care încearcă să fugă. Se străduiesc să arate normal, ca și când ar pleca în vacanță. Dar îmbrăcămintea lor este prea strâmtă din cauza straturilor de haine de dedesubt și sacoșele atât de pline, că amenință să plesnească în orice clipă. Nu stabilesc contact vizual, dar își mână grăbiți copiii înainte, cu chipurile încordate.

Bâzâitul se aude mai tare și mai strident. Vine dinspre trenul pe care l-am auzit scrâșnind mai înainte, garat acum pe o linie laterală. Mă îndrept spre el, trec pe lângă lăzile cu cărbuni, al căror conținut a fost de mult luat de trupele care luptă în est. Poate că cineva a lăsat pornit un motor sau altă mașină. Nu vreau să mi se găsească mie vreoa vină și să risc să-mi pierd serviciul. Știu că poate fi și mai rău și că sunt norocoasă că mă aflui aici.

Norocoasă. Am auzit asta pentru prima dată de la o nemțoaică mai în vârstă, care a împărțit cu mine un hering în autobuzul spre Haga, după ce mi-am părăsit părinții.

– Ești tipul arian ideal, mi-a spus nemțoaica printre buzele mânăjite de pește, în timp ce mergeam șerpuit pe drumul plin de ocolișuri și cratere de la bombe.

Am crezut că glumește. Aveam părul blond deschis și nasul cârn. Trupul meu era vânjos – athletic, până când a început să se înmoaie și să se rotunjească. Până nu mi-a șoptit nemțoaica acele cuvinte dulci în ureche, considerasem întotdeauna că nu sunt deloc remarcabilă. Mi-a spus să mă duc la Wiesbaden și mi-a scris un bilet în care spunea că port un copil al Reichului. L-am luat și m-am dus. Nu m-am gândit că era periculos să mă duc în Germania sau că ar fi trebuit să refuz. Cineva dorea copii ca al meu. Părinții mei ar fi murit mai curând decât să accepte ajutor de la nemți. Dar femeia spusese că acolo urma să găsesc adăpost; cât putea fi de rău? Și nu aveam unde să mă duc în altă parte.

Avusesem noroc, mi s-a spus din nou când am ajuns la căminul pentru tinere fete. Deși eram olandeză, eram considerată ariană și copilul meu – altfel stigmatizat ca *uneheliches Kind*, conceput în afara

căsătoriei – ar fi putut fi primit în programul *Lebensborn*¹ și crescut într-o familie bună germană. Am petrecut aproape șase luni acolo, citind și ajutând la treburile casei, până când burta mi-a crescut prea mult. Clădirea, deși nu era mare, era modernă și curată, destinată să aducă pe lume prunci sănătoși pentru Reich. Am făcut cunoștință cu o fată îndesată pe nume Eva, care avea o sarcină cu două luni mai înaintată ca a mea, dar într-o noapte s-a trezit plină de sânge, au luat-o la spital și de atunci nu am mai văzut-o. După aceea am stat mai mult singură. Nici una dintre noi nu avea să stea acolo mult timp.

Mie mi-a venit sorocul într-o dimineață rece de octombrie, în căminul pentru fete, când m-am ridicat de la micul dejun și mi s-a rupt apa. Următoarele optsprezece ore au fost o ceață de durere cumplită, punctată de comenzi, fără nici o încurajare sau mângâiere. În cele din urmă, copilul a ieșit cu un geamăt și tot trupul meu s-a cutremurat de pustietate, ca o mașină care se oprește. Pe chipul surorii apăruse o expresie ciudată.

– Ce este? am întrebat. Nu trebuia să văd copilul. Dar mă luptam cu durerea ca să mă ridic în capul oaselor. Ce s-a întâmplat?

– Totul e bine, m-a asigurat doctorul. Copilul este sănătos. Dar vocea lui era tulburată, privirea încruntată prin ochelarii groși care priveau pe deasupra cearșafului crem. M-am aplecat în față și doi ochi pătrunzători de culoarea cărbunelui s-au ațintit în ochii mei.

Ochii aceștia nu erau de arian.

Am înțeles disperarea doctorului. Copilul nu arăta deloc ca un exemplar perfect al rasei. O genă ascunsă, fie din partea mea, fie a neamțului, îi dăduse ochii negri și pielea măslinie. Nu avea să fie acceptat în programul *Lebensborn*.

Copilul meu țipa cu o voce stridentă și pițigăiată, ca și când ar fi auzit care îi este soarta și protesta. Am întins mâinile spre el, cu toată durerea.

– Vreau să-l țin în brațe.

¹ „Fântâna vieții” – organizație întemeiată în timpul celui de-al Doilea Război Mondial în Germania care acorda asistență femeilor necăsătorite din teritoriile ocupate care nașteau copii concepuți cu un german sau care prezentau trăsăturile distinctive ale rasei ariene.

Medicul și sora, care consemnau detalii despre copil într-un fel de formular, au schimbat priviri stânjenite.

– Nu se poate, adică, programul *Lebensborn* nu permite acest lucru. Mă luptam să mă ridic în capul oaselor.

– Atunci îl iau și plec cu el.

Fusese un bluf. Nu aveam unde să mă duc. Semnasem niște hârtii prin care renunșasem la toate drepturile atunci când venisem aici, în schimbul dreptului de sta în cămin, erau paznici în spital... abia dacă puteam să merg.

– Vă rog, lăsați-mă să-l țin o secundă.

– *Nein*.

Sora a scuturat din cap ferm și a ieșit din cameră în timp ce eu continuam să mă rog de ei. După ce aceasta a dispărut din vedere, ceva din vocea mea l-a făcut pe doctor să se înmoaie.

– Numai un moment, a spus el, întinzându-mi copilul fără tragere de inimă.

M-am uitat la fețișoara lui roșie, am inhalat mireasma delicioasă a căpșorului care se ascuțise de atâtea ore în care luptase să se nască și m-am concentrat pe ochii lui. Ochișorii aceia frumoși. Cum se putea ca cineva atât de perfect să nu fie idealul lor?

Dar era al meu! Am simțit cum crește în mine un val de iubire care se revarsă peste tot. Nu dorisem copilul, dar în acel moment toate regretele dispăruseră, înlocuite de durere. Panica și ușurarea mă copleșeau. Acum nu-l vor mai vrea. Va trebui să-l iau acasă pentru că nu aveam încotro. Am să-l țin, am să găsesc o modalitate...

Atunci s-a întors sora și mi l-a smuls din mâini.

– Nu, stai puțin, am protestat.

În timp ce mă luptam ca să ajung la copil, am simțit o înțepătură în braț. Capul a început să-mi vâjâie. Niște mâini m-au împins și m-au culcat înapoi în pat. Mi-am pierdut cunoștința cu imaginea acelor ochișori negri în minte.

M-am trezit în camera aceea de nașteri rece, sterilă, fără copilul meu, fără un soț sau o mamă, nici măcar cu o soră medicală lângă mine, ca un recipient gol pe care nu-l mai vrea nimeni. Mi-au spus

după aceea că ajunsese într-o familie bună. Nu aveam de unde să știu dacă spun adevărul.

Înghit în gol ca să-mi alung uscăciunea din gât, apoi ies din gară în aerul rece și mușcător, ușurată să constat că *Schutzpolizei des Reiches*, poliția de protecție a statului care patrulează în gară, nu se vedea pe nicăieri. Probabil că sunt în duba lor și combat frigul cu ajutorul unei butelcuțe. Scrutez cu privirea trenul, încercând să-mi dau seama de unde vine bâzâitul. Vine din ultimul vagon de marfă, cel de lângă bucătărie, nu de la locomotivă. Nu, sunetul vine din interiorul trenului. E ceva viu acolo.

Mă opresc. Eram hotărâtă să nu mă apropiu niciodată de trenuri, să întorc capul în altă parte când treceau pe acolo, pentru că transportau evrei.

Mai trăiam încă acasă, în satul nostru, când am văzut pentru prima dată cum au adunat bărbații, femeile și copiii în piața orașului. Fugisem la tata plângând. Tata era patriot, lupta pentru orice altceva, de ce nu și pentru asta?

– Este cumplit, a încuviințat șoptind în barba căruntă, îngălbenită din cauza fumului de pipă.

Mi-a șters obrazii mânjiți de lacrimi și mi-a dat o explicație vagă în legătură cu faptul că erau mai multe feluri de a rezolva lucrurile. Dar aceste feluri nu au împiedicat-o pe colega mea de clasă Steffi Klein să fie mânăta la gară împreună cu fratele ei mai mic și cu părinții în aceeași rochie pe care o purtase la ziua mea de naștere cu o lună mai înainte.

Sunetul continuă să se amplifice, acum este aproape un scâncet, ca al unui animal rănit ascuns într-un tufiș. Privesc atentă peronul gol și mă uita dincolo de gară. Oare aude și poliția acest sunet? Rămân nehotărâtă pe marginea peronului, privind spre șinele pustii care mă despart de vagonul de marfă. Ar trebui să plec de acolo. Țin privirea în jos, aceasta fiind lecția învățată în război. Nu ieșea niciodată nimic bun dacă te băgai în treburile altora. Dacă sunt prinsă că îmi bag nasul în acele părți ale gării unde nu am ce căuta, o să fiu dată afară din slujbă, rămân fără un loc unde să trăiesc, poate mă și arestează. Dar nu m-am priceput niciodată să privesc în altă parte. Prea curioasă,

așa spunea mama când eram mică. Trebuia întotdeauna să știu eu tot. Fac un pas înainte, incapabilă să ignor acel sunet, care, pe măsură ce mă apropii, seamănă tot mai mult cu un scâncet.

Sau piciorușul care se vede prin ușa deschisă a vagonului de marfă. Trag ușa într-o parte.

– O!

Vocea mea are un ecou periculos în întuneric, cerând parcă să fie detectată. Sunt bebeluși, prea mulți ca să-i pot număra, zac toți pe podeaua acoperită cu fân a vagonului de marfă, înghesuți unul peste altul. Cei mai mulți nu se mai mișcă și nu pot spune dacă sunt morți sau adormiți. Din mijlocul grămezii nemișcate ies suspine jalnice care se amestecă cu gemete și scâncete ca behăitul mieilor.

Mă apuc de marginea vagonului, străduindu-mă să respir peste zidul de miros de urină, de fecale și de vomă care mă asaltează. De când am venit aici, mi-am tocit simțurile în fața imaginilor, ca și când ar fi fost un vis urât sau un film care nu putea fi real. Dar acum era altceva. Așa de mulți prunci, absolut singuri, smulși din brațele mamelor lor. Simt cum stomacul începe să mi se întoarcă pe dos.

Stau neputincioasă în fața vagonului, încremenită de șoc. De unde vin toți copilașii aceștia? Probabil că tocmai au sosit, pentru că fără îndoială nu puteau rezista prea mult în temperaturile acestea scăzute.

Văzusem luni de zile trenuri care mergeau spre est, pline cu oameni acolo unde ar fi trebuit să fie vite sau saci cu cereale. Cu toate condițiile oribile de transport, îmi spuneam că se duc undeva, într-o tabără sau într-un sat, pentru a fi ținuți laolaltă. Noțiunea mi-era neclară în minte, dar îmi imaginam un fel de colibe sau corturi așa cum sunt în taberele de la mare, la sud de satul nostru din Olanda, pentru cei care nu-și puteau permite o vacanță reală sau preferau ceva mai rustic. Relocare. În acești prunci morți sau muribunzi văd minciuna în toată goliciunea ei.

Privesc înapoi peste umăr. Trenurile cu oameni sunt întotdeauna păzite. Dar aici nu este nimeni – pentru că nu există nici o posibilitate ca acești prunci să plece.

Cel mai aproape de mine stă un copil cu pielea cenușie și cu buzele albastre. Încerc să dau la o parte stratul de gheață de pe pleoapele lui,

Resp dar copilul este țeapăn și mort. Îmi trag mâna înapoi, examinându-i pe ceilalți. Cei mai mulți sunt în pielea goală sau sunt înfășurați nu mai într-o cârpă, despuiati de orice i-ar fi putut feri de gerul aspru. Dar în mijlocul vagonului, doi botoșei roz perfecți se înalță în aer, ridicați de piciorușele unui bebeluș în rest gol. Cineva s-a străduit să împletească botoșeii, ochi cu ochi, cusătură după cusătură. Un geamăt îmi scapă printre buze.

Un căpșor se ridică dintre celelalte. Fața pruncului este acoperită de fecale și de paie. Copilul nu arată nici speriat, nici disperat, ci are o expresie nedumerită, ca și când ar întreba: „Dar ce caut eu aici?” Are ceva cunoscut: ochii negri ca de cărbune mă străpung așa cum se întâmplase și în ziua când născusem. Mi se strănge inima.

Feteșoara copilului se încrețește brusc și începe să scâncească. Măinile mele se reped înainte și mă străduiesc să ajung la el peste ceilalți, până nu-l aude cineva. Nu ajung la copil, care plânge mai tare. Încerc să mă urc în vagon, dar copiii sunt atât de înghesuți, încât nu reușesc, de teamă să nu calc pe vreunul. Disperată, întind mâinile încă o dată și acum ajung. Apuc copilul care plânge, căci trebuie să-l fac să tacă. Are pielea rece ca gheața când îl scot din vagon și nu are nimic pe el în afară de scutecul murdar, din cârpă.

Copilul este acum în brațele mele și chiar în secunda în care l-am apucat pare să se liniștească în curbură cotului meu. Ar putea fi acesta copilul meu, adus înapoi de soartă sau de întâmplare? Ochii copilului sunt închiși și fruntea i se apleacă înainte. Adoarme sau moare, nu-mi dau seama. Îl țin strâns și mă îndepărtez de tren. Apoi mă întorc: dacă vreunul dintre acești copii mai este în viață, eu sunt singura lor șansă. Ar trebui să mai iau și alții.

Dar copilul din brațele mele plânge din nou, țipetele lui sfâșie liniștea. Îi acopăr gura cu mâna și mă întorc în gară.

Mă îndrept spre debaraua în care dorm eu. Mă opresc la ușă și privesc în jur disperată. Nu am nimic. Atunci intru în toaleta pentru femei, mirosul obișnuit de umezeală rece nu se mai simte după duhurile din vagon. Mă duc la chiuvetă și curăț murdăria de pe fața copilului cu una dintre cârpele pe care le folosesc pentru curățenie.

Copilul s-a mai încălzit acum, dar două dintre degetele de la picioare îi sunt albastre și mă întreb dacă nu le va pierde. De unde a venit?

Desfac scutecul murdar. Copilul este băiat, așa cum fusese și al meu. Acum, când îl privesc de aproape, văd că penisul lui arată altfel decât cel al neamțului și decât cel pe care mi-l arătase un băiat de la școală când aveam șapte ani. Circumcis. Steffi îmi spusese cândva acest cuvânt și îmi explicase ce îi făcuseră frățiorului ei mai mic. Copilul era evreu. Nu era al meu.

Fac un pas înapoi, căci realitatea începe să mă copleșească: nu pot să păstrez un copil evreu și, în general, nici un fel de copil, să-l cresc singură și să fac curat în gară 12 ore pe zi. Ce a fost în capul meu?

Copilul începe să se rostogolească pe marginea chiuvetei unde îl lăsasem. Mă reped spre el și îl prind înainte să se izbească de pardoseala dură de gresie. Nu mă pricep la nou-născuți și acum îl țin departe de mine, cu brațele întinse, ca pe un animal periculos. Dar copilul se trage mai aproape și îmi pipăie gâtul cu buzele. Confectionez neîndemânatică un scutec din altă cârpă, apoi scot copilul din toaletă și din gară și mă îndrept spre vagon. Trebuie să-l pun înapoi în tren ca și când nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat.

La marginea peronului încremenesc. Unul dintre paznici se plimbă acum de-a lungul șinelor și îmi blochează drumul spre tren. Mă uit disperată în toate direcțiile. Nu departe de gară este un camion cu lapte, iar în spate are o mulțime de bidoane mari. Mă duc instinctiv spre el. Strecor copilul într-una din canistrelor goale, încercând să nu mă gândesc cât de rece este metalul, în contrast cu pielea lui goală. Nu face nici un zgomot, dar se uită la mine neajutorat. Mă ascund sub o bancă, iar ușile camionului se trântesc. Peste o clipă va pleca și va lua copilul cu el.

Și nimeni nu va ști niciodată ce am făcut.

Capitolul 2

Astrid

Germania, 1942, cu 14 luni în urmă

Stau în picioare la marginea terenului uscat care fusese cândva reședința noastră de iarnă. Deși aici nu s-au dat lupte, valea arată ca un câmp de bătălie, peste tot zac împrăștiate vagoane distruse și bucăți de metal. Un vânt rece suflă prin cadrul gol al ferestrelor cabinelor pustii, aruncând bucăți din perdelele zdrențuite în sus, după care acestea cad jos dezumflate. Cele mai multe dintre ferestre au geamurile sparte și încerc să nu mă întreb dacă aceasta s-a întâmplat treptat, cu timpul, sau dacă cineva le-a spart în timpul unei lupte sau de furie. Ușile crăpate sunt deschise, fel de fel de lucruri sunt stricate și cu siguranță nu ar fi ajuns așa dacă mama ar fi fost aici ca să aibă grijă de ele. În aer se simte puțin miros de fum, ca și când cineva ar fi făcut recent focul cu vreascuri. În depărtare, o cioară protestează cârâind.

Îmi strâng mai bine paltonul pe mine. Mă îndepărtez de resturile distruse și pornesc în sus, spre vila care fusese cândva căminul meu. Locul este exact așa cum fusese pe când eram copil, cu dealul care se înălța în fața ușii și de pe care apa ajungea repede în hol, când începeau ploile de primăvară. Dar grădina în care mama creștea cu atâta dragoste hortensii în fiecare primăvară este veștedă și strivită

sub noroi. Îi văd pe frații mei cum se luptă în curtea din față, înainte să fie trimiși să-și repete exercițiile, dojeniți pentru că își consumă energia și riscă să se rănească, compromițând astfel spectacolul. Pe când eram copii, ne plăcea să dormim vara în curte sub cerul liber, cu degetele împletite, cu cerul ca un baldachin de stele deasupra noastră.

Mă opresc. Deasupra ușii atârână un steag mare roșu cu o svastică neagră. Cineva, fără îndoială un ofițer SS cu grad mare, s-a mutat în casa care fusese cândva a noastră. Strâng din pumni, scârbită la gândul că folosesc lenjeria și vesela noastră, că murdăresc canapeaua frumoasă și covoarele cu cizmele lor. Apoi întorc privirile. Nu jelesc după lucrurile materiale.

Mă uit la ferestrele vilei, căutând în zadar un chip cunoscut. Știam că familia mea nu mai locuiește aici, căci ultima mea scrisoare fusese returnată cu mențiunea „imposibil de livrat“. Dar venisem oricum, căci o parte din mine își imagina viața neschimbată sau cel puțin spera să găsească un indiciu despre locul în care se duseseră. Însă vântul suflă peste curtea dezolată. Nu a mai rămas nimic.

Îmi dau seama că nici eu n-ar trebui să fiu aici. Anxietatea ia repede locul tristeții. Nu-mi pot permite să dau târcoale și să risc să viu văzută de cei care locuiesc acum aici, oricine ar fi aceștia, sau să fiu nevoită să răspund la întrebări despre cine sunt și de ce am mai venit aici. Ochiul meu se îndreaptă dincolo de deal, spre domeniul vecin, unde își avea reședința de iarnă Circul Neuhoff. Vila lor masivă cu acoperiș de ardezie este față în față cu a noastră, iar două sentinele păzesc valea dintre ele.

Ceva mai devreme, când trenul se apropia de Darmstadt, am văzut un afiș de reclamă pentru Circul Neuhoff. La început, am simțit aversiunea obișnuită față de acest nume. Klemt și Neuhoff erau circuri rivale și fuseserăm concurenți ani de zile, fiecare încercând să-l depășească pe celălalt. Dar circul, deși disfuncțional, continua să fie o familie. Cele două circuri ale noastre crescuseră împreună ca doi frați cu camere separate.

Fuseserăm rivali când mergeam în turnee. Dar când eram în afara sezonului, noi, copiii, mergeam la școală împreună, ne dădeam cu sania pe deal și uneori ne împărțeam mâncarea. Odată, când *Herr*